

УДК 821.111-3.09"20"

**BRITISH CULTURAL TEXT IN D. BROWN'S NOVEL
"THE DA VINCI CODE"
БРИТАНСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ТЕКСТ В РОМАНІ Д. БРАУНА
«КОД ДА ВІНЧІ»**

Tveritina T.I. / Тверітінова Т.І.

s.ph.s., as.prof. / к.ф.н., доц.

ORCID ID: 0000-0002-7731-2040

Boris Grinchenko Kyiv University,

Kyiv, Bulvarno-Kudriavska, 18/2, 04053

Київський університет імені Бориса Грінченка,

Бульварно-Кудрявська, 18/2, 04053

У статті досліджується британський культурний текст на матеріалі роману Д. Брауна «Код да Вінчі». Розглядаються маркери британського (англійського і шотландського) культурного тексту: генетичний, матеріально-культурний і духовно-культурний. Виокремлюється поняття «лондонський текст», який подається як своєрідний *pate-dropping*, нанизування назв визначних пам'яток та імен видатних представників національної культури. Простежується екфразис архітектурних культових споруд Лондона і Росліна, з якими пов'язані тамплієрський дискурс і релігійна символіка.

Ключові слова: Д. Браун, британський культурний текст, лондонський текст, архітектурний екфразис, сигнатури міста, тамплієрський дискурс.

Творчість сучасного американського письменника Дена Брауна (народ. в 1964 р.) знаходиться в центрі уваги сучасної гуманітаристики. Досліджується специфіка так званого "The Dan Brown Phenomenon", проблематика, символіка та жанровий синкретизм його романів (О. Бесараб, Б. Ерман, Т. Старостенко, Р. Девіс, Б. Бауерс, Г.У. Еріксон, Г. Тейлор та ін.). Дослідники виділяють ознаки конспірологічного детективу (Т. Амірян), роману-андрогіну (А. Балод, О. Бесараб), трилеру (Д. Бренон), інтелектуального трилеру (О. Черник), синтезу бойовика, пригодницького роману та "mystery book" (Д. Бернштейн), "detective-mystery thriller" (Т. Грей) тощо [5].

Чільне місце в творчості письменника посідають романи його ленгдоніани. Події в творах відбуваються в відомих містах Європи, Азії й Америки, які репрезентуються як носії духовної культури і генератори історико-культурної інформації. В такому разі автором вибудовується культурний текст кожної країни: в «Янголах і демонах» та в «Інферно» - італійський, у «Втраченому символі» - американський, в «Коді да Вінчі» - французький, в «Джерелі» - іспанський. Втім в романі «Код да Вінчі» події також відбуваються в Англії і Шотландії (країнах Сполученого Королівства Великої Британії), що дозволяє репрезентувати британський культурний текст. Дослідження маркерів такого тексту видається нам цікавим і перспективним, що й визначило мету роботи.

Мета статті – на матеріалі роману «Код да Вінчі» дослідити культурну ідентичність британського топосу, визначити складові елементи лондонського тексту, знакові постаті, які репрезентують національну культуру. В роботі застосовані історико-літературний, культурологічний, культурно-історичний та герменевтичний методи.

Поняття «культурний текст» зазвичай розглядають в літературознавчому, культурологічному та семіотичному аспектах. Відштовхуючись від кантівського визначення «світ як текст», дослідники розглядають це поняття в межах феноменологічного підходу (Е. Гусерль, Е. Левінас, М. Мерло-Понті та ін.), як складного семіотичного цілого (М. Бахтін, Ю. Лотман та ін.), як процес осмислення і трансляції сукупності реалій культури (М. Гайдеггер, Г.-Г. Гадамер, П. Рікер та ін.), як синтез традицій семіотики, герменевтики й філософії (У. Еко). Варто відзначити, що «культурний текст» - це складний, багаторівневий і багатовекторний простір, в якому можна виділити історико-культурну, матеріальну, духовну, соціально-комунікативну складові, які є значущими в просторово-часовому континуумі.

Дослідники Н.П. Гура і О.К. Бойко відзначають, що в основі сюжету романів Брауна – «таємниця світового масштабу, високий статус якої підтримують таємні товариства та серйозні наукові установи»; пошуки розгадки цієї таємниці «відбуваються у формі пригод (квест) з великою кількістю додаткових завдань на широкому історико-культурному, релігійно-політичному та науково-дослідницькому тлі» [3, с. 24]. Так сюжет роману «Код да Вінчі» нагадує інтелектуальний квест – пошуки Святого Граалю. В ході послідовного розгадування зашифрованих дороговказів герої переміщуються з Парижа до Лондона, а французький текст поступово замінюється на британський. Занурення в британську культуру починається з мови: вірші великого магістра «Пріорату Сіону» були написані англійською мовою. Таємне братство вважало її єдиною чистою європейською мовою, *la lingua rufa*, яка, на відміну від французької, іспанської та італійської, що походили з латини, «була незалежною від пропагандистської машини Рима» [2, с. 324]. Перший рядок віршу спрямовував героїв до конкретного міста: «В Лондоні папа рицаря ховав» [2, с. 343].

На думку Д. Боклаха, будь-який міський текст визначається як «сукупність предметно-атрибутивних, соціально-історичних, особистісно-психологічних, міфопоетичних кодів міста, що у творі набувають особливої семантики, реалізуючи гносеологічну, культурологічну функції міського ландшафту та архітектоники» [1, с. 251]. Дослідження лондонському тексту вітчизняними та зарубіжними науковцями (О. Джумайло, О. Павлова, Н. Нестерова, Л. Прохорова, Б. Бойнтон, П. Бейлі, П. Гілберт та ін.) були спрямовані на вивчення феномена міста та його ролі в розвитку цивілізації. При цьому, як зазначає Д. Вольфрейс, місту при його зануренні в культурний та історичний контекст властиві динамічні зміни, що робить його текстотворчим простором [6].

Лондон постає в романі Брауна як велике місто з багатовіковою історією і оригінальною архітектурою. Письменник використовує сигнатури міста світової лондоніани: вода, твердь, топоніми, архітектурні споруди, персонажі, історичні та культурні реалії. Вибудовуючи лондонський текст, він розставляє акценти на знакових місцях, які є відомими туристичними маршрутами: набережна Вікторії, «Сент-джеймський парк – острівець зелені в самому серці Лондона, громадський парк, що межує з Вестмінстерським, Букінгемським і

Сент-джеймським палацами» [2, с. 403], площа Хорстардз-Парейд перед будівлею казарм Королівської кінної гвардії, Вестмінстерське абатство тощо. Браун зазначає, що колись над міським пейзажем «височили Біг-Бен и Тауерський міст, а тепер їх замінило «Око Мілленіуму» - величезне ультрасучасне оглядове колесо заввишки п'ятсот футів, з якого відкривалась захоплива панорама міста» [2, с. 361].

Лондонський текст включає кліматично-метеорологічний, духовно-культурний та матеріально-культурний елементи. Місто зустрічає героїв ранковою мрякою і дощовою погодою, що взагалі властиво для мінливого клімату Туманного Альбіону. Тому й розмови про погоду, якими зустрічає героїв в Королівському коледжі бібліотекарка-лондонка, – це виявлення англійської культурної традиції вести розмову [7].

Браун доповнює оповідь в романі «текстом про мистецтво», екфразисом, сутністю якого є відтворення одного мистецтва засобами іншого. Як зазначає Ю. Ковалів, «поняття екфразис – інтерсеміотичне розкриття засобами літератури ідейно-естетичного змісту творів малярства, скульптури, архітектури, музики та інших мистецтв» [4, с. 325]. Відповідно визначають живописний, музичний, архітектурний, урбаністичний, міфологічний види екфразису. По суті це «репрезентація репрезентації», тому що надається інформація про невербальний твір мистецтва і реципієнта, який його сприймає.

Огляд архітектурних культових споруд в романі – церкви Темпл, Вестмінстерського абатства в Лондоні і каплиці Рослін у Шотландії – подається як опис артоб'єктів, візуальної образності. Репрезентація цих духовних пам'яток відбувається в традиціях жанру туристичного путівника: надається історична довідка про будівлю, особливості її архітектури, інтер'єру, долучаються елементи духовної сфери (міфи, легенди, історичні перекази тощо). Як в будь-якому путівнику зазначаються години роботи цих культових об'єктів і наявність екскурсиводів. Опис архітектурних споруд доповнюється фрагментами лекцій та додатковою інформацією героїв-інтелектуалів – університетського професора, фахівця з історії мистецтв і символіки Ленгдона та члена британського Королівського історичного товариства сера Лі Тібінга.

Відвідування церкви Темпл супроводжується зануренням в тамплієрський дискурс, адже вона «свого часу була осередком усієї діяльності Пріорату Сіону і тамплієрів в Об'єднаному Королівстві, назвали її так на честь храму Соломона (Solomon's Temple – англійською)» [2, с. 358]. З темою тамплієрів пов'язані топонімія, історичні перекази і легендарій рицарського ордену: таємні ритуали, необмежена влада над Римом, створення концепції банківської системи, конфлікт з королем Філіпом IV і папою Климентом V. В описі церкви Темпл репрезентуються як твори незображального мистецтва (архітектура, інтер'єр), так і зображального (кам'яні скульптури рицарів, вітражний портрет Алана Марселя, магістра та першого барона Англії).

Вестмінстерське абатство Браун називає «найвеличнішою будівлею Лондона» [2, с. 407], «центром англійського протестантизму» [2, с. 411]. Втім, незважаючи на соборний стиль, абатство має статус «особливої королівської церкви», яка підпорядкована монархові, адже тут від часів Вільгельма

Завойовника і до наших днів відбувались королівські церемонії і державні акти. Перелічені події – канонізація Едварда Сповідника, одруження принца Ендрю, похорони Генріха V, королеви Єлизавети I і леді Діани – складають список знакових імен національної культури. Абатство також є усипальною видатних англійців: «...поховано понад три тисячі людей... королів, державних мужів, поетів та музикантів» [2, с. 414]. Топос церкви – це «заплутаний лабіринт із мавзолеїв, альковів та ніш» [2, с. 416], серед яких виділяються славнозвісний Куток поетів, мавзолей королеви Єлизавети I в окремій каплиці, «імпозантна могила сера Ісаака Ньютона» [2, с. 417]. Браун використовує «текст про мистецтво», описуючи могильний саркофаг і скульптурну композицію, яка поєднує символи наукових здобутків вченого й жалобну атрибутику.

Каплиця Рослін в Шотландії також належить до духовно-культурних елементів британського тексту. Браун визначає її географічні особливості (збігається з лінією рози, що й легендарний острів короля Артура Авалон), топографічні (вважається стрижнем британської сакральної геометрії), історичні (побудована в 1466 р. за зразком храму Соломона в Єрусалимі), міфосимволічні («кам'яні стіни, підлога і стелі каплиці прикрашені неймовірною сумішшю символів, що походять із єврейської, християнської, єгипетської, масонської та поганської традицій» [2, с. 453]). Рослін також належить до тамплієрського дискурсу: рицарі, які її будували, розписали інтер'єр, перетворивши культову споруду на храм усіх релігій, природи і богині. Опис масонських колон, зірки Давида, склепінчастої арки, на блоках якої сукупність символів утворювала зашифрований код, – все налаштовує на міжкультурний діалог між творами архітектури, образотворчого мистецтва і літературним твором.

Таким чином, у романі Брауна «Код да Вінчі» міста Лондон і Рослін, де відбуваються події, репрезентують накопичений британський національний історико-культурний досвід. Використовуючи традиційні сигнатури лондонського тексту та тамплієрський дискурс, письменник зосереджує увагу на «іншому місті», що представлено здобутками архітектури і містить історичну та духовно-культурну інформацію.

Література

1. Боклах Д.Ю. Дефініції і взаємозв'язок категорій топосу, локусів, хронотопу міста та їх реалізація у міському тексті художнього твору. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія : Філологія. 2016. Вип. 74. С. 249-257.
2. Браун Д. Код да Вінчі. Роман. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. 480 с.
3. Гура Н.П., Бойко О.К. Жанрова своєрідність циклу романів про професора Ленгдона. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія : Філологія. 2014. Вип. 10. С. 21-27.
4. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 624 с.

5. Черник О. О. Романи Дена Брауна: жанр та концептосфера. *Вісник КНЛУ*. Серія : Філологія. Т. 19. № 1. 2016. С. 146-154.

6. Wolfreys J. *Writing London: the trace of the urban text from Blake to Dickens*. London : Macmillian Press, 1998. 249 p.

7. Геддес Л. Чому британці постійно говорять про погоду. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-42242233> (дата звернення 18.08.2023)

The article examines the British cultural text based on D. Brown's novel "The Da Vinci Code". Markers of the British (English and Scottish) cultural text are considered: genetic, material-cultural and spiritual-cultural. The concept of "London text" is distinguished; it is presented as a kind of name-dropping, stringing together the names of notable cultural landmarks and the names of prominent people. An ekphrastic description of the architectural cult buildings of London and Roslyn, with which the Templar discourse and religious symbolism are connected, is traced.

Key words: *D. Brown, British cultural text, London text, architectural ekphrasis, signatures of the city, Templar Discourse.*

T.I. Tveritina